

מדרש פנים אחרים

נוסח א'.

יתברך שמו של הקב"ה שהוא יחיד בעולמו ואין שני לו. כתיב ויהי בימי אחשוורוש, (א) רב אמר ווי היה, (ב) ושמואל אמר אחשוורוש שהושחרו פני ישראל כשולי קדירה, ונעשו הכל רשין בימיו, שנאמר וישם המלך אחשוורוש סם על הארץ (אשכנז י ה) :

הוא אחשוורוש. (ג) הוא ברשעתו מתגלגלו ועד סופו :

המולך. (ד) אמר רבא שמלך מעצמו, (ה) אמרי לה לשבח, ואמרי לה לננאי, אמרי לה לשבח, דלא דרה איניש דחשיב למלכותא כוותיה, ואמרי לה לננאי, דלא דרה חשיב למלכותא, אלא דיהיב ממנא יתירא וקם :

המולך מהודו ועד כוש. (ו) רב ושמואל, הד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם, וחד אמר הודו וכוש בהדי הדדי קיימו, כשם שמלך עליהו, כך מלך על כל העולם כולו :

בימים ההם כשנת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו, (ז) אמרו חכמים כשמלך אחשוורוש בקש לישב על כסא שלמה, דכתיב בה וישב שלמה על כסא ה' (דב"א נג ג), אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע כסא שכתוב בו כסא ה', ישב עליו אותו רשע, עשה למען שמך, ואל תנבל כסא כבודך, והיאך נמצא כסא זה במדי, לאחר מיתתו של שלמה עלה שישק מלך מצרים ונמלו בכתובת בתו, הה"ד ויהי בשנה החמישית עלה שישק מלך מצרים על ירושלים (דב"א יג ט) (ח) (כדלעיל עד בשנה השלישית ישב עליו ועשה משתה לכל שריו ועבדיו, הה"ד בשנת שלש למלכו ונו') :

כתיב אחר הדברים האלה גדל המלך ונו'. (ט) מאי אחר הדברים האלה, אחר שברא הקב"ה רפואה למכתו של ישראל, (י) דא"ר שמעון אין הקב"ה מכה את ישראל אלא א"כ ברא להם רפואה למכה, שנאמר כרפאי לישראל (ישע"א ה), אבל לאומות העולם אינו כן, אלא מכה אותם תחלה, ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא (ישע"א יג), איזה רפואה ברא להם, מה כתיב למעלה מן הענין, בימים ההם ומרדכי יושב ונו' :

הערות ותקונים

(א) רב אמר ווי היה. גמרא מגילה י"א ע"א אמר רב ווי היה: (ב) ושמואל אמר כו' ונעשו הכל רשין בימיו, נגמרא סס ושמואל אמר שהשחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדירה, ור' חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו, ופה ערב ב' מאמרים יחד: (ג) הוא ברשעתו. מגילה סס: (ד) אמר רבא. נגמרא אמר רב: (ה) אמרי לה לשבח. גמ' סס: (ו) רב ושמואל. מגילה סס: (ז) אמרו חכמים. כוונתו למדרש אנא גרין: (ח) כדלעיל עד בשנה האלישית. פה קצר המעתיק וליין כדלעיל עד... כוונתו כמו שכתוב למעלה נגמרא אנא גרין עד סוף המאמר המסיים בשנה השלישית ישב עליו: (ט) מאי אחר הדברים האלה. מגילה י"ג ע"ב: (י) דא"ר שמעון. נגמרא סס, דאמר ר"ל, אין ספק שהיתה כגי' דלמר ר' שמעון בן לקיש, נגמרא

מדרש פנים אחרים נוסח א

כתיב ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, מה ראה המן שנתקנא במרדכי, (יא) א"ר פנחס שני עשירים עמדו בעולם, אחד מישראל, ואחד מאומות העולם, קרה מישראל שמצא אחד מאוצרותיו של יוסף, ואחד מאומות העולם זה המן, שמצא אחד מאוצרותיו של מלכי יהודה, ראה המלך שהיה עשיר, ובניו היו גיבורים, ונידלו ורוממו על כל שריו ועבדיו, וצדה שיהיו כורעים ומשתחוים לפניו, מה עשה אותו רשע, הלך ועשה לו צלם מרוקם בבגדו, (יב) כנגד לבו, והיו משתחוים לו, וכל מי שהיה משתחוה לו היה משתחוה לע"ז, ראהו מרדכי ולא קבל עליו לעבוד ע"ז, שנאמר ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, וראה המן שאין מרדכי משתחוה לו, ונתמלא עליו חימה, אמר היך היהודים שונאים אבותי מעולם, אומר למלך ויאבדם מן העולם:

כתיב הפיל פור הוא הגורל. (יג) ר' יוסי אמר (יד) (איסטרונגוס) [איסטרונגוס] היה המן (טו) וכתב פיתקין והפיל גורל על המולות לידע בין יום ליום ובין חדש לחדש ובין מזל למזל. (טז) תנו רבנן כיון שאמר המן הרשע להפיל גורלות על ישראל, בא לו יום ראשון והפיל גורלות, ורוח הקודש צווחת ואומרת על עמי ידו גורל (יזא ד ג), חזר הגורל לפניו, יצתה בת קול ואמרה לו רשע גורלך שלך הוא להצלב על העץ, חזר אותו הרשע והפיל גורלות על שבעת ימי בראשית, באותה שעה הלך יום ראשון לפני הקב"ה ואמר רבנו של עולם בי בראת שמים וארץ, ואמרת אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמימי שמיים כך שונאי ישראל נבלעים ביד, יצתה בת קול ואמרה רשע דנים שאמרת פעמים בולעין ופעמים נבלעים, והמן הרשע נבלע ושורפין אותו ואת בניו בגיהנם בכל שנה ושנה, שנאמר תשיתבו כתנור אש לעת פניך ה' באפו יבלעם ותאכלם אש (ספ"ג כ"א י): (יח) א"ר שמעון בשעה שאמר המן לאחשורוש נאבד את ישראל, אמר אין אני יכולים להם, לפי שאלהיהם אינו עוזבן כל עיקר, ויש לנו ללמוד מפרעה, וממלכים הראשונים, שהיו גיבורים ממני, ועמדו עליהם ונפלו תחתיהם, ובטלו מן העולם, והיו לחרפה ולקלון לכל הדורות, חזל לך מן הרעה הזאת, (יט) משל אחשורוש והמן לשני בני אדם, לאחד שהיה לו תל בתוך שדרו וכו', (כ) (כדלעיל עד הכסף נתון לך):

[יזבז בעיניו]. (כא) משל למה הדבר דומה, לעוף שקינן על שפת הים, עמד הים וצף את הקן, בא העוף לקנו ולא מצאו, מה עשה התחיל ומילא פתו מים והקיאו ליבשה, וחיבשה לים, א"ל כו' קנהו תרסיף לעולם לא תחמי, ולא עוד אלא שישיראל משולין לעפר, מלמד שאם אין עפר אין תבואה, ואם אין ישראל אין העולם מתקיים, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' (יכ"ג כ"א), ועוד נמשלו ישראל לחול, שאם מילא אדם

הערות ותקונים

נגמרה מונח דלמר ריש לקיש: (יא) א"ר פנחס שני עשירים. פדר"א פ"ג ונזכר בלספר רבה פ"ז אות ה': (יב) כנגד לבו. בלספר רבה שם על בנדי ועל לבו. ובתרגום ראשון וכל עבדי מלכא די בחרע ציק מלכא נחין לאמרסא די הקס כבדיה, ז"ל בחדיה, פי' בחושים שלו: (יג) ר' יוסי אמר, פדר"א פ"ג: (יד) [איסטרונגוס]. כן הוא בטעם גם בפדר"א, ותקתי בפנים ז"ל ואיסטרונגוס, והוא המלה היונית ἀστρόλογος. פי' חוזה בכוכבים: (טו) וכתב פתקין. היא המלה רומית ptitacia מוספי ספי' כחזק קטן, ובפדר"א שם וכתב אגרות פתקין, המלה "אגרות" היא הוספה מאוזה מפרס: (טז) חנו רבן. הוא בלכא גרין פ' מיום ליום: (יז) כדלעיל עד לדנים לא מנא כלס. גם פה קצר המעתיק. וכוחו כמו שהוא לעיל במדרש אבא גרין: (יח) א"ר שמעון בשעה שאמר המן. הוא ממדרש אבא גרין וסם בשמם שם האומר, וגם קנה הוא כסגנון אחר, ובמדרש אסתר פ"ז אות י"ג מתחיל אמר ר"ל, ואין ספק שהיה לפניו במדרש א"ג ר' שמעון בן לקיש, ובעל המסדר הציג ריש לקיש, ובמדרש אסתר שם הוא כרמב"ם, ובילקום רמז חתרני"ז ד"ה בלינה הבוא אח"כ שהביא מאמר מנגמרה מגילה הביא א"ר שמעון, והמסדר מן מדרש שלפניו הביא במאמר בקב"ה, ודברי הילקום נובעים מן מדרש א"ג, וגם לפניו היה מתחיל אמר ר' שמעון: (יט) משל אחשורוש והמן לשני בני אדם. הוא מנגמרה מגילה י"ד רע"א, וקצר בלשון ופיים, וכו': (כ) כדלעיל עד הכסף נתון לך. זה הוא לשון המעתיק, ומקומו לפני המלח משל אחשורוש והמן, ועל הכסיום חזל לך מן הרעה הזאת פ"ס כדלעיל פד הכסף נתון לך: (כא) משל למה הדבר דומה לעוף שקינן. הוא

כד

מדרש פנים אהרים נוסח א

קדירה אוכלין והשליך בה מלוא קומצו חול, מקהה שיניו של אוכלו, וכן כל הגנוע בישראל תקדינה שיניו, שנאמר כל אוכליו יאשמו (ירמיה כג):

ויקראו סופרי המלך. ויכתב ככל אשר צוה המן. (כב) וזוהי אגרת שכתב המן האגני ושלה לכל ממלכות הארץ, ולכל גדולי אומות העולם, להרוג ולאבד כל ישראל: כתבתי אני גדול המלך ושני לו, ראש לסגנים ושביעי לשרים, וסוכחד שבגדולי המלכות, הסכמתי אני וכל (אפריסין) [אפרכין] וכל שרי המלך ופחות סגנים, וכל מלכי בני אדם והאחשדרפנים, הוסכמנו כולנו בעצה אחת, בפה אחד ובדבור אחד ולשון אחד, כתבנו מרשות המלך אחשורוש, וחתמנו במבעתי, שלא להשיב על עסק הגשר הגדול, שהיה בנפיו פרושים על כל העולם כולו, ולא היה עוף בהמה וחייה יכולין לעמוד בנפיו עד שבא הארי הגדול והכה את הגשר מכה גדולה, וגשברו בנפיה, וגסרמו אנפיה, ונתקצצו רגליה, ונעשה כל העולם כולו בנחת בשלוה והשקט, כיום שנדדה מקינה עד היום הזה, ועכשיו אנו רואים שהיא רוצה לגדל ולפרוה נוצה ואנפיה, ורוצה לכסות אותנו ואת כל העולם כולו, כדרך שכיסה ושיסה את אבותינו הראשונים שהיו לפנינו, לכן נקבצו כל גדולי מלכי מדי ופרס מרשות המלך אחשורוש, וכתבנו לכם להיות כולנו בעצה אחת, להכין פחים לגשר זו ללוכדה קודם שיגדל כחה, ותחזור אל קינה, וראינו למרס אנפיה, ולשבור בנפיה, ולהאכל בשרה לעוף השמים, ולבקע ביציה, ולפצוע אפרוחיה, ולעקור זכרה מן העולם, ולא תהא עצתינו כעצת פרעה, שגור על הזכרים, והניח את הנקיבות, ולא עשו שאמר יקבנו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אהי (נחשית כו מה), ואניח את בניו להיות לי לעבדים, ולא כעמלק שרוף אחר ישראל, והרג נחשלים שבהם, והניח ניבוריהם, ולא כנבוכדנצר שהגלם והניחם והושיבם בכסא מלכותו, ולא כנחריב שהגלם אל ארין כארצם, אלא הסכמנו ברוח ברורה, להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, ולא יהיה להם לא זכר ולא שם ולא זרע בעולם, שלא יעשו בנו כדרך שעשו בזקינתו ובאבותינו ובגדולינו שהיו לפנינו, שכל מי שעשה עמהם טובה, לא נמלוהו אלא רעה, וראוי לנו ללמוד מפרעה העני שעשה עמהם כמה טובות (כג) כדלעיל עד ויישב הדבר לפני המן ויעש העץ:

פתשן הכתב וגו'. (כד) א"ר נפחא בעליה וכו' (כה) כדלעיל עד מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה עליהם, ושיבר את ההותמות, וקרע את האגרות, והפר עצתו של המן ומחשבותיו, והצמיח ישועה לישראל ולמרדכי ולאסתר, לקיים מה שנאמר כל קרני רשעים אגדע תרוסמנה קרנות צדיק (תהלים ע"ג ב):

בלילה ההוא נדדה שנת המלך. (כו) א"ר יוחנן נדדה שנת מלכו של עולם, וקרא לאבות העולם, ואמר להם בניכם נתחייבו כלייה, אמרו לפניו רבש"ע מפני מה, אמר להם מפני שלא קידשו את שמי בימי נבוכדנצר הרשע, ועשאוני כמו שאין בי כח להציל, אמרו לפניו רבונו של עולם כל מה שתצוה עשה מהם, כיון שראה הקב"ה שגברה מידת הדין, עמד מכסא דין, וישב על כסא רחמים, ואמרה כל פמליא שלו לפניו, רבונו של עולם לא בראת העולם אלא בשביל תורה שנתת לישראל, והכל עומד בזכותן של ישראל, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג כה), אם אומה זו אתה מאבד, אנו מה תהא עלינו, אמר להם לא יפה עשו לפני, אמרו לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שטיראה עשו את הדבר הזה, מיד נתמלא הקב"ה רחמים על ישראל, (כו) שלח וקרא לכל עצי בראשית, אמר להן מי יתן נפשו לתלות עליו רשע, תאינה אמרה אני אתן את נפשי לתלותו עלי, וממני

הערות ותקונים

מדרש א"צ צ"י ויצו נעניו בקצת שנייים: (כב) וזוהי אגרת שכתב המן. זה לא נמצא במדרש אגב גריון: (כג) כדלעיל עד ויישב הדבר. כוונתו מדרש א"צ צ"י ויקראו סופרי המלך: (כד) א"ר נפחא. במדרש א"צ ונאסתר רבתי א"ר יתק בר נפחא: (כה) וכו' כדלעיל עד מיד נתגלגלו. הוא צ"ל פ' וייסב הדבר לפני המן: (כו) א"ר יוחנן נדדה שנת מלכו של עולם. בנמצא מנילס מ"ז ט"ז א"ר תנחום נדדה שנת מלכו של עולם: (כז) שלח וקרא לכל עצי בראשית. הוא במדרש א"צ פ"ז, ונאסתר רבתי וילקוט רמז קנ"ב

מדרש פנים אחרים נוסח א

מביאין ביכורים ישראל לבית המקדש, ולא עוד שבי נמשלו ישראל, שנאמר כביכורה בתאינה בראשיתה ונ' (סג ע י), נפן אמר אני אתן את נפשי, שממני מנסכין יין בבית המקדש, ולא עוד אלא שבי נמשלו ישראל, שנאמר נפן בוקק ישראל (סג ע ה), (כח) וכו' כדלעיל, וכיזן שקיבל עליו קוץ השתיק הקב"ה כל עצי בראשית, ואמר הואיל ונתת נפשך לתלות עליך רשע זה, שרצה לאבד בני ישראל בניי, יתלה עליך, באותה שעה קרא אותו רשע לחכמיו ואמר להם, עשו לי עץ גבוה חמשים אמה לתלות מרדכי עליו, כדי שיראו אותו כל המדינות, אמרו לו איך נמצא עץ גבוה חמשים אמה (כט) אלא בדירה שלך, מה עשה אותו רשע, סתר כל האכסדרה שלו, (ל) ונפל קוץ מביתו והכניו ונפל עליו מורדו, מיד השיבו גבריאל ואמר לו לך נאה העין ולעצמך מששת ימי בראשית מתוקן: (לא) ורבנן אמרו נדדו עליונים ונדדו תחתונים, (לב) ורבא אמר שנת אחשוורוש ממש, נפלה מילתא בדעתיה ואמר מאי האי דזמינתה אמרת להמן בהדאי, דילבא עצה קא מיעצי עלייה דהווא גברא למיקמליה, הדר אמר אי הוי הכי לא הוי איניש דרחים עלי דהוה מודע לי, הוור ואמר דילבא איכא איניש דעביד לי סוכו ולא פרעתיה, בשום הכי מימנעי אינשי ולא אתו ונמלו לי, (לג) ועוד אמרו חכמים, (לד) ירד מיכאל אצל אחשוורוש, ונדד שנתו כל הלילה והבטו בקרקע שמי' פעמים, (לה) כו' כדלעיל עד והמן נדחף אל ביתו, אבל מכתו וחפוי ראש ממה שאירע לו:

(לו) וישב מרדכי. מלבד ששב לשקו ולתעניתו: ויספר המן לזרש אשתו, ויאמרו לו חכמיו וורש אשתו אם מורע היהודים מרדכי ונ'. (לו) א"ר יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו כאומות העולם נקרא חכם, אמרו לו אם משאר שבטים קאת יכלית ליה, ואם משבט יהודה [ובנימין] אפרים ומנשה לא יכלת ליה, יהודה כתיב ירך בעורף אויבך (נלפתי מ ע), באפרים ובנימין ומנשה כתיב לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה [את] גבורתך (הלים ג ב):

כי נפול תפול לפניו. (לח) דרש ר' יהודה בר' אלעאי שתי נפילות הללו למה, אמרו לו אומה זו משולה כעפר, ומשולה ככוכבים, כשהן יורדין ויורדין עד לעפר, וכשהן עולין עולין עד לשמים:

עודם מדברים עמו. (לט) וכו' עד ויתלו את המן: **וחמת המלך שככה.** (מ) שתי שכיכות הללו למה, אחת של מלכו של עולם, ואחת של אחשוורוש:

ליהודים היתה אורה ושמחה. (מא) ר' יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם (הלים קד א ב), אדם ולא מלך, (מב) ושמואל אמר לא מאסתים [ולא נאלתים לבלותם ויגרא ט מ], לא מאסתים בימי יונים, לא נעלתים (מג) בימי אספסינוס קיסר, לבלותם בימי המן, להפר בריתי אתם (מד) בימי רוביים, כי אני ה' אלהיכם בימי נוג ובגו, (מה) מי שפרע מהמן

הערות ותקונים

אלף ג"ם ויש קת שיעויס: (כח) וכו' כדעיל. הוא צ"ג שס: (כט) אלא כדירה שק. עין לעיל צ"ג פ"ו הערה ח' הבאתי יש נוסחאות צברה שק: (ל) ונפל קץ מביתו והכניו ונפל עליו ומודדו. עין בילקוט רמז אלף ג"ם והניח שם מאמר אחד ומפני מה חמשים אמה כו' בוא וראה היכן היו לזנים כו' כו', וזה לא נמלא לא במדרש ח"ג ולא במדרש פנים אחרים צ' ונודאי נמש שס, ועיין ת"ס: (לא) ורבנן אמרו נדדו עליונים. מנילה י"ד ע"ב: (לב) רבא אמר. מנילה שס: (לג) ועוד אמרו חכמים. הוא צ"ג פ' צלילה הסוה: (לד) ירד מיכאל. צ"ג ירד גבריאל, וע"ס בהערה ח': (לה) כו' כדלעיל עד והמן נדחף אל ביתו. הוא צ"ג שס: (לו) וישב מרדכי מלמד ששב לשקו ולהעניתו. ח"ג ובבבלי מנילה פ"ו ע"ב: (לז) ח"ר יוחנן. מנילה פ"ו ע"א: (לח) דרש ר' יהודה בר' אלעאי. מנילה שס: (לט) וכו' עד ויתלו את המן. כונתו למאמר מנילה שס: (מ) שתי שכיכות הללו למה. מנילה שס: (מא) ר' יצחק פתח. מנילה י"א ע"א, ושם כתי' רב יוחנן בר יצחק: (מב) ושמואל אמר. מנילה שס: (מג) בימי אספסינוס קיסר. הוא Vespasianus קיסר רומי. ובגמרא בבבלי שס טסחא אחרת לא נאלתים בימי נוכודנצר: (מד) בימי רומיים. בגמרא השמיטו המלות בימי רומיים והלינו בימי פרסיים: (מה) מי שפרע מהמן הרשע. הוא פוס

כה מדרש פנים אחרים נוסח א

הרשע בימים ההם ובזמן הזה וקלקל את מחשבתו, והשיב נמולו בראשו, והראנו מפלתו, הוא יפרע מכל שונאינו, ויראנו מפלתם, וישחית וישפול ויכניע את כל הקמים עלינו, ויראנו מהם כנקמת ה'פן, כמו שאמר הארי לחיות, מה עשה הארי, קיבין כל מרפו, ויטן כל החיות, ועשה להם סעודה, ועשה להם סוכות מעור המרפ, כשהן יושבין אוכלין, אמרו לארי לישרי לן מר, עמד עליהם ואמר כד חמיתי בעיפאי אחמי בתתאי, כך יעשה הקב"ה הוא יחמי לן בקדמאי, יחמי לן בבתראי, ויקיים לנו מקרא שכתוב והלכו אליך שחוח בני מעניך וגו' (ישעי' ס"ז), וייקבן נפוצותינו מארבע כנפות הארץ, ויגאלנו מהרה, ויוליכנו לבית עולמים, כמו שהבטיחנו על ידי חוץ, ועתיד הקב"ה לפיים את ישראל, לעתיד לבא ישגר הקב"ה את אברהם לפיים את ישראל עמו, ואומר להם בתי קבלי פיוסין מלפני המקום, אומרת לו ממך אקבל פיוסין שלא חסרתה על בך יחידיך, ועוד ישגר לה יצחק, אוכר לה בתי קבלי פיוסין מלפני המקום, אמרה לו ממך אקבל פיוסין שברכת את עשו הרשע, שהחריב את ביתו ושרף את היכלו, והגלה את בניו לבין אומות העולם, ועוד ישגר לה יעקב ואומר לה בתי קבלי פיוסין מלפני המקום, אמרה לו ממך אפיים שנשאת שתי אחיות ועברת על מה שכתוב בתורה ואשה אל אחותה לא תקח לצרור (ויקרא י"ח), וישגר לה הקב"ה כל הנביאים, והיא כשיבה להם תוכחות, מיד ילך הקב"ה אצלה, ויאמר לה בתי כל כעס זה למה, אמרה לו לא יפה אכעום, שקיללתני והגליתני לבין האומות, עד שנעשה פני כשולי קדירה, ולא זכרת מעשה סיני, שהקדמתי נעשה לנשמע, ולא עוד אלא שאני מתיירא שלא תחזירני לבושתי הראשון, א"ל הקב"ה בתי מעשה סיני זכרת הוא לך, חובה הוא לך, כתבתי בתורתך לא תרצח לא תנאף לא תגנוב, ומה כתיב בך (הגנוב ורצוח) [ורצח ונגנב] ונאוף (ויקרא כ"ב), כתיב בתורה כבר את אביך ואת אמך, ומה כתיב בך אב ואם הקלו בך (ויקרא כ"ג), כתיב בתורה זכור את יום השבת לקדשו, ומה כתיב בך ואת שבתותי הללת (שם כ"ד), אבל תנחומין לפיוסין שלא תהיה נאולה זו כנאולה ראשונה, זו לא תהיה לה הפסק עולמית, שנאמר אל תיראי כי לא תבושי (ואל) [תכלמי כי לא תחפירי] [כי] בושת עלומיך תשכחי והרפת אלבנותיך לא תזכרי עוד (ישעי' ס"ז):

יודי באמרם אליו יום ויום. (מו) אמר ר' יודן בשם ר' בנימין בניה של רחל ניסן שוה וגדולתן שוה, (בז) וכו' כדלעיל, (בח) ר' לוי אמר בשם ר' חמא בר חנינא, א"ל משה הזהירנו בתורתו ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה (דברים לו טו), ר' יהושע אמר אמר להן ישעיה הזהירנו בנבואתו חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא (ישעי' כ"ב), אמרין להן תאמר לזה להשמיד להרוג ולאבד, אמר להן והגידו ליה, ולא עוד (בט) איסניטירין של הקב"ה הוא בנימין, וכי איסניטירין של מלך משתחוה להדיוש, (ג) [הה"ד] ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחווין ותגשן גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר נגש (גם) יוסף ורחל וישתחוו (גנאלית' ג' י"ו), אמר זקיני לא השתחוה לזקינך ועדיין לא נולד בנימין, ואמרין ליה ואמר להן, אמר להן ואמרין ליה והגידו ליה: **יורא** ה'פן כי אין מרדכי. (נא) אמר ר' אייבו תהשכנה עיניהם מראות (סנלס סו כד), לפי שראיית עינים של רשעים מורידן לגיהנם (גב) וכו' כדלעיל:

ויאמר ה'פן למלך אחשורוש ישנו עם אחד. (גג) ישן לו אחד מהם, אותו שכתוב בו ה' אחד, אמר ר' ברכיה בש"ד אלעזר אמר לו הקב"ה אני אין לפני לא שינה ולא תנומה, דכתיב הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל (סנלס קכ"ד), ואתה שנית אותי, ואמרת יש שינה לפני, חייך שמתוך שינה אני אעורר על אותו האיש ומפסנו כן העולם שנאמר וייקץ כישן ה' (שם פ"ח):

הערות ותקונים

סיוס הדורס מדפסיה: (מו) אמר ר' יודן בשם ר' בנימין. עיין לעיל במדרש אבא גריון פרשה ג' הערה ל"ח גירסאות שונות: (בז) וכו' כדלעיל. כוונתו למדרש אבא גריון: (בח) ר' לוי אמר בש"ד חמא בר חנינא. אבא גריון ס: (בט) איסניטירין. עיין בל"ג סס הערה מ"ה: (ג) הס"ד ותגשן השפחות. עיין לעיל בל"ג הערה מ"ו: (נא) ח"ר אייבו. ח"ג סס, ועיין סס בעהרה מ"ו: (גב) וכו' כדלעיל. היינו בל"ג סס:

כו

מדרש פנים אחרים נוסח א

נחשולא, אנא מקריב לי חד עגל, כיון דקם ליה נחשולא, אמר לא אמרת ולא כלום, כן הו נבואתן של עובדי אלילים, להיות עתידים ליום הזה ואינן יודעין אם להרוג אם ליהרג, אבל ישראל נבואתן מפורסמת, להיות עתידים ליום הזה להנצקס מאויביהם: **הרציים יצאו דחופים**. (סו) א"ר תנין מאן דאמר הקב"ה וותרן וותרן בני מיעיה, אלא מאריך רוחיה וגבי דליה, א"ל הקב"ה לשבטים, אתם מנרתם את אחיכם מתוך מאכל ומתוך משתה, [שנאמר וישבו לאכול לחם] (נחשולא לו כס), חייכם שאחשורוש מוכר בניכם מתוך מאכל ומשתה, הו"ד והמלך והמן ישבו לשתות, והיה אחד מישראל יוצא לשוק, ומבקש ליקח ליטרא של בשר או אנודה של ירק, והיה פרסי בא לחנקו, ואמר לסחר אני הונקך ומבזבו את ממונך. (סו) א"ר יששכר דכפר מגדי ומה אם מי שמחל ואמר לא אתם שלחתם אותי הנה וגו' (נחשולא מה מ), ראה עד היכן היא מתוקנת, (סח) מי שאינו מוחל עאכו"כ:

ומרדכי ידע את כל אשר נשאו. (סח) ידע לרפאות את המכה, ידע מאיזה חמא לקו, על שאכלו בישולי נויס, (ע) ללבריון (עא) שריקס איקונן של מלך, והיו הכל מתכנשין [ומסתכלין] בו, והוא יושב וכפליא את כליו:

ויקרע מרדכי את בגדיו. (עב) ר' פנחס בשם ר' אושעיא אמר שבטים גרמו לאביהם ליקרע, שנאמר (עג) ויקרע יעקב שמלותיו (נחשולא לו נה), הויכן נפרע להן, ויקרעו שמלותם (נחשולא מה יג), מנשה גרם לשבטים ליקרע, לפיכך נקרעה גדלתו, חציה בעבר הירדן, וחציה בארץ כנען, בניסין גרם לשבטים ליקרע, עמד בן בנו ופרע לו, שנאמר ויקרע מרדכי וגו':

ויזעק וזעה גדולה וזרה. (עד) אמר ר' חגיגא רבה בייא למלאך דמיעבד בייא לעלובייא, צעקה אחת צעק עשו מפני יעקב, שנאמר כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה וזרה (נחשולא לו נה), והיכן פרע לבניו, כאן, וזעה וזעה גדולה וזרה: **ותתחלחל המלכה מאד**. (עה) רבנן דתבן אמרי פירסה נדה, ורבנן דהכא אמרי שהפילה עוברא, ומשעה שהפילה שוב לא ילדה, (עו) ר' יהודה ב"ר סימון אומר בטוך היתה משמשת, (עז) אמר ר' יהודה ב"ר סימון דריוש האחרון היה מהור מאכו ומטא מאביו:

ה ע ר ו ת ו ת ק ו נ י מ

(סו) א"ר חיינ: מוצא בילקוט סס, וכן נמצא במדרש אסתר: (סו) אמר ר' יששכר דכפר מגדי. וכו"ה במדרש אסתר סס, אולם בילקוט א"ר יחזק דכפר עכו מכדי, יש לחקו ש"ל: מגדי במקום מכדי, ומלת "עכו" יש למחוק: (סח) מי שאינו מוחל על אחת כמה וכמה. בילקוט סס נמצא אחר זה המאמר אחד על והעיר שזן נכונה הפיל הקב"ה נביה וערטוביה הוא ממדרש פנים אחרים טטח שני כמו שהראש להלכה, ומן המלות סי' היו המהיס עד ע"ה תשובה וחתימה הם דברי בעל הילקוט מדנפשיה, או היא הוספה: (סח) ידע לרפאות את המכה. מוצא נס בילקוט סס. ולדעתו צדור סה"ה תשובה בחתימה ידע לרפאות את הקירוס, וצא מעתיק אחד ולא ידע הוראה מלת קירוס, והשם סה"ה המלה קירוס נמ"ס והציג תחתייה מלת "המכה", עיין מה שהעירוהו בזה בפסקיתא פסקא ויהי ביום כלת משה הערה קנ"ו: (ע) ללבריון. בילקוט ללבריון, וז"ל לבריון, והלמ"ד הראשונה היא מיוהרת, וכן הנמצא בשמ"ר פ"ל משל לבריון בו' רנס איקונן של מלך, ועיין בערוך השלם ערך גריון: (עא) שריקס. ז"ל שרינס, וכו"ה לכוון בילקוט סס: (עב) ר' פנחס בשם ר' אושעיא. מוצא בילקוט סס והוא מן מדרש שלפניו, ובילקוט סס מוצא לפני זה ד"ל ומרדכי ידע את כל אשר נשאו אמר יודע מי שאינו מוחל על אחת כמה וכמה של נכודגלר שנאמר וזנה לאלהים יורס", והוא מן מדרש פנים אחרים נוכח ז': (עג) ויקרע יעקב שמלותיו. בילקוט סס מוצא נפשות ויקרע יעקב את בגדיו, ואין זה לשון הכחוש: (עד) א"ר חגיגא. מוצא בילקוט סס, ובסוף המאמר הביא הילקוט מאי אמר רב אמר נבה מן המן עד ממלכת התהא, הוא מן גמרא מגילה פ"ו ע"א וחסר הציין, ובגמרא הגי' ושמואל אמר במקום נירסת הילקוט ורב סימא בר חייא אמר, והמאמר בילקוט סס וכו' הדיום הים מרדכי, הוא ממדרש פנים אחרים נוסח ז': (עה) רבנן דתבן אמרי. כוונתו לגמרא מגילה פ"ו ע"א, ורבנן דהכא אמרי, כוונתו למדרש אבא גריון, וכן מוצא נס בן במדרש אסתר, ובעל הילקוט הביא מהמאמר ממגילה דף ס"ו ע"א, ואח"כ הביא ויש אומרים מעוברת היתה, כוונתו למאמר במדרש אבא גריון: (עו) ר' יהודה בר' סימון אמר בטוך היתה משמשת. עיין הוס' מגילה י"ז ע"ב ד"ה וקובלת: (עז) א"ר יהודה בר' סימון דריוש האחרון היה סהור מאמו. בוי"ר פ"ג אות ה' ובאסתר רבה נוסף "בנה של אסתר היה":